

Asia: VN/27452/2020-OM-548

Julkisuuslain salassapitoperusteiden uudistustarpeiden kartoitus

Lausunnonantajan lausunto

Mitkä ovat mielestänne nykyisten julkisuuslain 24 §:n salassapitoperusteiden kehittämistarpeet? Puuttuuko nykyisistä salassapitosäännöksistä jotain olennaista? Kuvailkaa ja perustelkaa kehittämistarvetta mahdollisimman konkreettisesti.

Julkisuuslain 24 §:n 17-kohdan liikesalaisuuden määritelmää on tulkittu väärin usealla hyvinvointialueella. Eräät hyvinvointialueet tulkitsevat, että alueen oman viranomaistoiminnan perustiedot, kuten tuloslaskelmat ja palvelusuoritteiden määrät ovat liikesalaisuuden alaista tietoa. Kuten työryhmän mietinnössä todetaan, niin liikesalaisuuslain mukaan liikesalaisuus on sidottu elinkeinotoimintaan, jota hyvinvointialueet eivät pääsääntöisesti harjoita. Hyvinvointialueet käyttävät julkisia varoja ja siten niiden tietojen tulee olla julkisia.

Liikesalaisuuden määritelmästä ja julkisuuslain 24 §:n 17-kohdan tulkinnasta on tarpeen saada oikeusministeriön tulkintaohje, jotta laintulkinnan yksinkertaiset epäselvyydet voidaan korjata.

Jos julkisuuslain soveltamisalaa muutettaisiin mietinnössä ehdotetulla tavalla (Oikeusministeriön julkaisuja 2023:32, lakiehdotuksen 5 §), millaisia muutoksia tämä edellyttäisi salassapitoperusteisiin? Kuvailkaa ja perustelkaa muutostarvetta mahdollisimman konkreettisesti.

Soveltamisalan laajennus julkiseen hallintotehtävään

Mietinnössä esitetyn 5 §:n 1) kohdan mukaan julkisuuslakia sovellettaisiin myös yhteisöihin, säätiöihin ja yksityisiin henkilöihin, kun ne hoitavat lailla tai lain nojalla annettua julkista hallintotehtävää. Tämä voisi tuoda esimerkiksi hyvinvointialueiden järjestämiä sote-palveluja tuottavia yrityksiä ja yksityisiä elinkeinonharjoittajia julkisuuslain soveltamisalaan. Julkisen hallintotehtävän määritelmä on kuitenkin varsin epäselvä, ja sote-palveluissa on lukematon määrä tulkinnanvaraisia tilanteita. Soveltamisala olisi siis erittäin epäselvä.

Julkisuuslain soveltamisalaa ei tule esitetyllä tavalla laajentaa kattamaan julkisen hallintotehtävän hoitamista, koska se olisi huonoa ja hyvin vaikeasti noudatettavaa lainsäädäntöä.

Soveltamisalan laajennus in house -yhtiöihin

Yhtiömuodossa toimivien julkisyhteisöjen sidosyksikköjen (ns. in house-yhtiöt) rajaaminen nykyisen julkisuuslain soveltamisalan ulkopuolelle on ongelmallista. Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvityksen mukaan in house-markkina on 10 miljardin luokkaa. Tämä on hyvin merkittävä osuus julkisen sektorin kustannuksista.

Esimerkiksi sote-alalla on useita hyvin merkittävän kokoisia in house -toimijoita: Fimlab (liikevaihto 174 M€ vuonna 2024), TAYS Sydänsairaala (101 M€), Tempore (89 M€), Coxa (79 M€) ja Numera Palvelut (76 M€). Julkisyhteisöt hankkivat in house -yhtiöiltä palveluja sadoilla miljoonilla euroilla ilman avoimia kilpailutuksia. Nämä veronmaksajien rahoilla tehtävät hankinnat jäävät merkittäviltä osin julkisuuslain soveltamisalan ulkopuolelle.

Mietinnössä esitetyn 5 §:n 2) mukaan julkisuuslaki koskisi myös ”julkisyhteisön, valtion liikelaitoksen tai julkisyhteisöjen yhteisessä määräysvallassa kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 5 §:ssä tarkoitetulla tavalla olevaa yhteisöä tai säätiötä ja näiden määräysvallassa olevia tytäryhteisöitä ja tytärsäätiöitä siltä osin kuin ne harjoittavat muuta kuin kilpailulain (948/2011) 30 d §:n 1 momentissa tarkoitettua kilpailutilanteessa markkinoilla tapahtuvaa taloudellista toimintaa”.

Julkisen sektorin rahankäytön avoimuuden kannalta on erittäin kannatettavaa, että julkisuuslain soveltamisala laajennettaisiin myös in house -yhtiöihin. Esitetyssä pykälässä on keskeistä säilyttää toteamus yhteisestä määräysvallasta, sillä mainitun kirjanpitolain kohdan mukaisia osake-enemmistöjä ei lähtökohtaisesti ole missään suuressa in house -yhtiössä. Päinvastoin julkisyhteisöt ovat toteuttaneet suorahankintoja vain muutamien promillejen omistusosuuksilla.

Oletteko tunnistaneet tietojen tai asiakirjojen salassapitoa koskevaa erityislainsäädäntöä, joka on ristiriidassa julkisuuslain salassapitosäännösten kanssa? Jos julkisuuslain soveltamisalaa muutettaisiin mietinnössä ehdotetulla tavalla (Oikeusministeriön julkaisuja 2023:32, lakiehdotuksen 5 §), aiheutuisiko soveltamisalan muutoksesta konkreettisia ristiriitoja nykyisen erityislainsäädännön kanssa tai tarvetta tarkentaa erityislainsäädäntöä?

Ei lausuttavaa.

Kuuva Joel

